

Edyta Rogowska, Dagmara Budek

Formy szkolenia użytkowników informacji naukowej w Bibliotece Głównej Pomorskiej Akademii Medycznej w Szczecinie

---

Forum Bibliotek Medycznych 2/1 (3), 247-253

2009

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Mgr inż. Edyta Rogowska
Mgr Dagmara Budek
Szczecin – PAM

FORMY SZKOLENIA UŻYTKOWNIKÓW INFORMACJI W BIBLIOTECE GŁÓWNEJ POMORSKIEJ AKADEMII MEDYCZNEJ W SZCZECINIE

Streszczenie

Biblioteka Główna Pomorskiej Akademii Medycznej jest ogólnouczelnianą jednostką pozawydziałową pełniącą zadania naukowe, dydaktyczne i usługowe. Będąc placówką akademicką, stanowi bazę medycznej informacji naukowej dla lekarzy Pomorza Zachodniego.

Aktualnie edukacja użytkowników w zakresie wykorzystania źródeł informacji staje się jednym z najważniejszych zadań stojących przed biblioteką.

W referacie przedstawiono następujące formy szkoleń prowadzonych w Bibliotece Głównej Pomorskiej Akademii Medycznej:

- dla studentów I roku studiów wszystkich wydziałów z przysposobienia bibliotecznego,
- dla studentów programu anglojęzycznego I roku studiów z przysposobienia bibliotecznego,
- dla studentów wyższych lat Wydziału Nauk o Zdrowiu - w ramach seminarium magisterskiego na życzenie prowadzących zajęcia,
- dla słuchaczy Studium Doktoranckiego PAM z naukowej informacji medycznej,
- cykliczne szkolenia dla wszystkich zainteresowanych użytkowników,
- szkolenia pracowników naukowych oraz naukowo-dydaktycznych prowadzone w klinikach i zakładach - na życzenie zainteresowanych jednostek uczelni,
- szkolenia indywidualne.

Biblioteka Główna wraz z dwiema filiami znajdującymi się na terenie szpitali klinicznych tworzy system biblioteczno-informacyjny Pomorskiej Akademii Medycznej. Jest ogólnouczelnianą jednostką pozawydziałową pełniącą zadania naukowe, dydaktyczne i usługowe. Będąc placówką akademicką, stanowi bazę medycznej informacji naukowej dla lekarzy Pomorza Zachodniego. Niezwykle szybki postęp nauk medycznych oraz nieustanne powiększanie się zasobów informacji wymagają ciągłego doskonalenia się i aktualizowania kwalifikacji zawodowych lekarzy. Znajomość aktualnego dorobku naukowego na dany temat jest podstawą każdej pracy naukowej. Obecnie, kiedy lawinowo rośnie liczba publikacji w czasopiśmie naukowych, materiałach zjazdowych, wydawnictwach książkowych, nawet specjalista w wąskiej dziedzinie medycyny nie jest w stanie na bieżąco śledzić opublikowanego dorobku naukowego w zakresie swojej specjalności. Nie sposób wyobrazić sobie współczesnej informacji naukowej bez komputerowych baz danych, a umiejętność korzystania z nich stanowi podstawę warsztatu naukowego i rozwoju zawodowego lekarza każdej specjalności. Aktualnie edukacja użytkowników

w zakresie wykorzystania źródeł informacji staje się jednym z najważniejszych zadań stojących przed biblioteką.

Pierwsze zetknięcie się z biblioteką bywa dla wielu czytelników kłopotliwe. Szczególnie studenci, stanowiący największą i najbardziej zróżnicowaną grupę pod względem przygotowania do korzystania z zasobów biblioteki, nie zawsze radzą sobie z umiejętnym poruszaniem się zarówno po zasobach biblioteki, jak i po niej samej. Dlatego niezbędne jest zapoznanie ich z organizacją pracy i funkcjonowaniem biblioteki naukowej uczelni oraz z obowiązującymi zasadami udostępniania zbiorów. Konieczne jest także zapoznanie przyszłych użytkowników ze zbiorami biblioteki, bazami danych i innymi źródłami informacji.

Inną grupą użytkowników, o nieco odmiennych oczekiwaniach, są pracownicy naukowcy uczelni, doktoranci oraz pracownicy służby zdrowia, niezwiązani bezpośrednio z Akademią (lekarze z regionu zachodniopomorskiego, farmaceuci, ratownicy medyczni, pielęgniarki itp.). Są oni zapoznawani z elektronicznym systemem bibliotecznym oraz metodami poszukiwania informacji w komputerowych bazach danych.

Poszczególne grupy użytkowników wymagają przygotowania szkoleń o różnym charakterze oraz zróżnicowanym programie.

Biblioteka Główna Pomorskiej Akademii Medycznej prowadzi następujące szkolenia:

- dla studentów I roku studiów wszystkich wydziałów z przysposobienia bibliotecznego;
- dla studentów programu anglojęzycznego I roku studiów z przysposobienia bibliotecznego;
- dla studentów wyższych lat Wydziału Nauk o Zdrowiu - w ramach seminarium magisterskiego na wniosek prowadzących zajęcia;
- dla słuchaczy Studium Doktoranckiego PAM z naukowej informacji medycznej;
- cykliczne szkolenia dla wszystkich zainteresowanych użytkowników;
- szkolenia pracowników naukowych oraz naukowo-dydaktycznych prowadzone w klinikach i zakładach – na wniosek zainteresowanych jednostek uczelni;
- szkolenia indywidualne.

Przysposobienie biblioteczne dla studentów I roku

Zajęcia z przysposobienia bibliotecznego dla studentów I roku odbywają się w październiku, obejmują 2 godziny seminariów i mają charakter obowiązkowy. Służą zaprezentowaniu funkcjonowania biblioteki i kształcą umiejętność korzystania z jej zasobów. Szkoleniem objęci są studenci wszystkich wydziałów i kierunków. Warunkiem uzyskania zaliczenia jest obecność na zajęciach.

W ostatnich latach zmienił się w dużym stopniu program tych zajęć. Jeszcze nie tak dawno szczegółowo omawiano bibliografie drukowane, katalogi kartkowe,

wzory wypełniania rewersów bibliotecznych itp. Obecnie największy nacisk kładzie się na korzystanie z elektronicznego systemu bibliotecznego oraz elektronicznych źródeł informacji.

Program dydaktyczny obejmuje następujące zagadnienia:

1. Ogólne wiadomości o bibliotekach, ze szczególnym uwzględnieniem sieci bibliotek medycznych.
2. System biblioteczno-informacyjny Pomorskiej Akademii Medycznej:
  - cele i zadania, historia oraz zbiory biblioteki;
  - struktura organizacyjna biblioteki i zasady funkcjonowania poszczególnych agend;
  - zasady korzystania ze zbiorów i usług informacyjnych biblioteki, ze szczególnym uwzględnieniem regulaminu udostępniania zbiorów;
  - prawa i obowiązki czytelnika;
  - możliwości uzyskania karty międzybibliotecznej, uprawniającej do korzystania z 10 bibliotek naukowych Szczecina;
  - ważniejsze wydawnictwa informacyjno-bibliograficzne dostępne w bibliotece.
3. Korzystanie z katalogów tradycyjnych i elektronicznego katalogu w systemie ALEPH, w tym wyszukiwanie proste i złożone, indeksy i wyszukiwanie wolnotekstowe, funkcje dostępne po zalogowaniu się do systemu - składanie zamówień do wypożyczalni oraz sprawdzanie stanu swojego konta bibliotecznego.
4. Wyszukiwanie informacji w komputerowych bazach biomedycznych.

Taki sam program realizowany jest w języku angielskim dla studentów obcojęzycznych.

Zajęcia z przysposobienia bibliotecznego prowadzą pracownicy wszystkich działów biblioteki (starsi bibliotekarze oraz kustosze). Obecnie, ze względu na brak sali ćwiczeniowej wyposażonej w odpowiednią liczbę stanowisk komputerowych, odbywają się one w sali dydaktycznej biblioteki w grupach seminaryjnych 25-30-osobowych i mają formę prezentacji multimedialnej. Po zakończeniu zajęć wszyscy chętni mogą skorzystać z pracowni komputerowej działu informacji i indywidualnie zapoznawać się z dostępnymi źródłami informacji. Każdego roku zwiększa się liczba przeszkolonych studentów (w roku akademickim 2005/2006 było ich blisko 600, w 25 grupach).

Naukowa informacja medyczna dla doktorantów

Zajęcia z naukowej informacji medycznej dla słuchaczy Studium Doktoranckiego PAM przeprowadzane są na naszej uczelni od 1996 r., tzn. od początku istnienia Studium. Początkowo były to tylko 2 godzinne wykłady, obecnie zajęcia obejmują 2 godziny wykładów i 3 godziny ćwiczeń. Mają charakter obligatoryjny.

Wykłady obejmują następujące zagadnienia:

1. Podstawy informacji naukowej.
2. Ogólne wiadomości o bibliotekach, ze szczególnym uwzględnieniem sieci bibliotek medycznych.
3. Typologia dokumentów.
4. Źródła informacji medycznej.
5. Bibliograficzne i pełnotekstowe bazy danych.
6. Bibliografia dorobku naukowego pracowników Pomorskiej Akademii Medycznej.
7. Zasady sporządzania bibliografii do pracy naukowej.
8. Ocena wartości czasopism i publikacji naukowych.
9. System biblioteczno-informacyjny Pomorskiej Akademii Medycznej.
10. Korzystanie z elektronicznego katalogu w systemie ALEPH.
11. Prezentacja strony internetowej biblioteki.

Wykłady odbywają się w sali dydaktycznej biblioteki w formie prezentacji multimedialnej. Celem ćwiczeń jest zapoznanie doktorantów z metodyką wyszukiwania informacji w komputerowych bazach biomedycznych dostępnych w bibliotece, porównanie efektów przeszukiwania baz przy użyciu różnych metod wyszukiwania oraz zaprezentowanie innych źródeł informacji medycznej dostępnych w Internecie. Oprócz baz danych prezentowane są również katalogi czasopism online. Omawiane są także zasady sprowadzania materiałów bibliotecznych drogą wypożyczeń międzybibliotecznych oraz korzystania z elektronicznego systemu dostarczania kopii dokumentów doc@med, w tym konta pre-paid, umożliwiające zarejestrowanym użytkownikom samodzielne zamawianie poszukiwanych materiałów i otrzymywanie ich na indywidualne konta e-mailowe. Ćwiczenia prowadzone są w grupach kilkuosobowych i mają formę prezentacji multimedialnej. Doświadczenia pokazują, że 3-godzinne ćwiczenia są niewystarczające do opanowania umiejętności w pełni efektywnego wyszukiwania w bazach danych, w związku z tym, istnieje możliwość indywidualnego doskonalenia umiejętności w zakresie wyszukiwania informacji medycznej w pracowni komputerowej.

Do 2004 r. zajęcia z naukowej informacji medycznej kończyły się zaliczeniem z wpisem do indeksu. W roku akademickim 2005/2006 wprowadzono egzamin z oceną wpisywaną do indeksu. Warunkiem uzyskania pozytywnej oceny z egzaminu jest obecność na wykładach i ćwiczeniach oraz przygotowanie bibliografii załącznikowej do pracy doktorskiej, obejmującej minimum 20 pozycji bibliograficznych. Wymagane jest, aby znalazły się w niej co najmniej 2 opisy artykułów z czasopism polskich, 2 opisy artykułów z czasopism zagranicznych, 2 opisy książek, 2 opisy rozdziałów z książki, 1 opis elektronicznego wydawnictwa zwarteo, 1 opis elektronicznego wydawnictwa ciągłego. Podstawą oceny bibliografii załącznikowej jest poprawność opisu bibliograficznego, uwzględnienie określonych typów dokumentów oraz

zgodność z tematem pracy doktorskiej. W ostatnim roku przeszkolonych zostało 45 doktorantów.

Szkolenia dla studentów wyższych lat studiów

Szkolenia przeznaczone są dla studentów wyższych lat Wydziału Nauk o Zdrowiu i mają na celu doskonalenie umiejętności w zakresie korzystania ze źródeł informacji osób piszących prace magisterskie. Odbývają się one na wniosek wykładowców w ramach seminarium magisterskiego. Niestety, jak do tej pory, niewielu wykładowców nawiązało z biblioteką współpracę w tym zakresie. W ubiegłym roku przeszkolono tylko jedną grupę studentów, łącznie 27 osób.

Tematyczne szkolenia cykliczne

Oprócz obowiązkowych zajęć dydaktycznych w naszej bibliotece już od trzech lat prowadzone są bezpłatne szkolenia z zakresu metodyki korzystania z komputerowych baz danych dla wszystkich zainteresowanych literaturą biomedyczną. Od 2004 r. przeszkolono 110 osób. Zajęcia tego typu cieszą się zainteresowaniem ze strony czytelników. Wynika to z faktu, iż wszystkie bazy danych oraz czasopisma w wersji elektronicznej dostępne są w uczelnianej sieci internetowej. Ponadto pracownicy i studenci Pomorskiej Akademii Medycznej oraz słuchacze Studium Doktoranckiego mogą korzystać z większości baz także z komputerów domowych po uprzednim zarejestrowaniu się w Bibliotece Głównej. Z tej formy dostępu korzysta już ponad 340 autoryzowanych użytkowników. Szkolenia odbywające się w Bibliotece Głównej mają charakter cykliczny (2 cykle tematyczne, każdy - jeden raz w miesiącu, po dwie godziny). Pierwszy obejmuje metody poszukiwania literatury w bibliograficznych bazach danych, m.in. Medline, platforma EBSCOhost, Polska Bibliografia Lekarska. Tematyka drugiego szkolenia dotyczy zagadnień związanych z korzystaniem z pełnotekstowych baz danych, m.in. baz ProQuest, Blackwell/Synergy, omawiane są również katalogi czasopism on-line oraz system elektronicznego dostarczania kopii dokumentów doc@med. Każde szkolenie zawiera także elementy wyszukiwania w komputerowym systemie bibliotecznym ALEPH oraz szczegółowo prezentuje wszystkie dostępne dla użytkowników funkcje tego systemu. Zazwyczaj uczestniczy w nich od 5 do 10 osób.

Szkolenia w klinikach i zakładach PAM

Inną formą są szkolenia prowadzone bezpośrednio w klinikach i zakładach PAM. Jest to forma bardzo efektywna, ze względu na to, iż uczestnicy mają podobne oczekiwania, jeśli chodzi o tematykę poszukiwań, a swobodniejsza atmosfera sprzyja większej aktywności i współpracy z prowadzącym zajęcia. Odbývają się one 1-2 razy w miesiącu. Z tej formy skorzystało już 12 jednostek uczelni (około 100 osób).

Szkolenia użytkowników indywidualnych

Oprócz grupowych form szkoleń użytkowników na bieżąco, w zależności od potrzeb prowadzi się szkolenia użytkowników indywidualnych korzystających z biblioteki.

Do pracowników działu informacji codziennie zgłaszają się czytelnicy oczekujący fachowej pomocy przy poszukiwaniach literatury medycznej, a niekiedy także w zakresie podstawowej obsługi komputera. Starając się sprostać tym oczekiwaniom, bibliotekarze poświęcają takim użytkownikom dużo czasu, aby zapewnić jak najpełniejsze wykorzystanie wszystkich dostępnych źródeł informacji.

Szkolenia wewnętrzne dla pracowników biblioteki

W celu podniesienia jakości i efektywności szkoleń użytkowników w bibliotece prowadzone są także wewnętrzne szkolenia bibliotekarzy, w których biorą udział pracownicy wszystkich działów. Obejmują one następujące zagadnienia:

- strategie wyszukiwania informacji w bazach danych,
- wykorzystanie czasopism w wersji elektronicznej,
- nowo wprowadzane funkcje zintegrowanego systemu bibliotecznego ALEPH.

Szkolenia w zakresie dwóch pierwszych tematów przeprowadzają pracownicy działu informacji, a związane z systemem bibliotecznym bibliotekarz systemowy.

Łącznie w roku akademickim 2005/2006 we wszystkich typach szkoleń wzięło udział ok. 700 osób.

Z naszych doświadczeń wynika, że prowadzenie przez bibliotekę różnych form szkoleń skierowanych do poszczególnych grup użytkowników jest konieczne. Nie tylko doskonala one umiejętności wszystkich zainteresowanych w zakresie korzystania ze źródeł informacji, ale są także jednym ze sposobów prezentacji potencjalnych możliwości, jakie stwarza biblioteka w dotarciu do nich.

Dzięki prowadzonym szkoleniom i stałemu zaznajamianiu czytelników z bazami danych oraz innymi źródłami informacji medycznej wzrasta liczba osób korzystających samodzielnie z elektronicznych źródeł informacji udostępnianych m.in. ze strony www biblioteki.

Z naszych obserwacji wynika, że zajęcia ze studentami I roku i doktorantami spełniają oczekiwania zarówno użytkowników, jak i bibliotekarzy. Natomiast według naszej opinii potrzebne jest także objęcie programowymi szkoleniami studentów wyższych lat, w szczególności osoby piszące prace licencjackie i magisterskie, aby ułatwić przyszłym absolwentom pracę naukową, oswoić ich ze źródłami informacji naukowej oraz umożliwić samodzielne poszukiwania bibliograficzne, a także nauczyć korzystania z usług nowoczesnej biblioteki.

Bibliografia

B a r g Leszek: O potrzebie wprowadzenia zajęć dydaktycznych z przysposobienia bibliotecznego i informacji naukowej w akademiach medycznych. *Biuletyn Głównej Biblioteki Lekarskiej* 1974 R. 23 nr 4/5 s. 289-293

C z u j o w a Maria: Szkolenie studentów jako użytkowników informacji w okresie komputeryzacji bibliotek. In *Bibliotekarze i użytkownicy bibliotek w dobie powszechnej komputeryzacji: wzajemne*

relacje, potrzeby, związki. Pod red. J. Goc. Materiały konferencyjne; Szczecin 1996, 13-15 listopada. Szczecin: Uniwersytet Szczeciński; 1997 s.42-53

D u d z i a k - K o w a l s k a Małgorzata: Szkolenie studentów I roku AGH. *Bibliotekarz* 2003 nr 11 20-22

F r ą c z e k R.: Informacja i szkolenie użytkowników informacji elektronicznej w dobie społeczeństwa informacyjnego. In *Użytkownicy informacji elektronicznej*. Kraków: Uniwersytet Jagielloński; 2000 s.112-116

N i e d ź w i e d z k a Barbara: Biblioteki edukują lekarzy. *Forum Akademickie* 2004 nr 6 38-40

N i e d ź w i e d z k a Barbara: Kształcenie w zakresie umiejętności informacyjnych związanych z odszukiwaniem i korzystaniem z informacji naukowej w akademiach medycznych w Polsce, na tle innych krajów. *Praktyka i Teoria Informacji Naukowej* 2004 R. 12 nr 1 19-27

P i o t r o w s k a Ewa, Z a j ą c Renata M.: Szkolenie użytkowników w Bibliotece Głównej Akademii Pedagogicznej w Krakowie. In *Biuletyn EBIB* [online]. 2005, [dostęp 10 kwietnia 2006]. Dostępny w World Wide Web: http://ebib.oss.wroc.pl/2005/62/piotrowska_zajac.php.

T a n a k i e w i c z A., K o m o r o w s k a G.: Formy szkolenia użytkowników informacji elektronicznej w Bibliotece Głównej Politechniki Warszawskiej i Ośrodka Informacji Naukowej. In *Użytkownicy informacji elektronicznej*. Kraków: Uniwersytet Jagielloński; 2000 s. 79-84

Mgr inż. Anna Grygorowicz

Mgr Elżbieta Kraszewska

Gdańsk – AM

SKOLENIE BIBLIOTECZNE *ONLINE* JAKO NOWOCZESNA FORMA ZAJĘĆ DLA STUDENTÓW I ROKU AKADEMII MEDYCZNEJ W GDAŃSKU

Streszczenie

Jednym z podstawowych zadań biblioteki uczelnianej jest edukacja użytkowników. Szczególnym użytkownikiem jest student I roku, który w ramach obowiązkowych zajęć z przedmiotu *Przysposobienie biblioteczne* zapoznaje się z biblioteką swojej Alma Mater. Zdobyta podczas tych zajęć wiedza i praktyczne umiejętności korzystania z zasobów i usług bibliotecznych mogą stanowić znaczące wsparcie w niełatwych przecież studiach medycznych.

W Bibliotece Głównej Akademii Medycznej w Gdańsku przez 3 lata prowadzono prace nad doskonaleniem szkoleń dla nowo przyjętych studentów. Ich wynikiem jest, stworzony w całości przez bibliotekarzy BG AMG, program szkolenia bibliotecznego przez Internet, obowiązujący od roku akademickiego 2005/2006.

Referat przedstawia opracowane w Bibliotece szkolenie biblioteczne online. Omawia zarówno prace związane z przygotowaniem i wdrożeniem projektu, jak również doświadczenia zdobyte w trakcie pierwszego roku realizacji zajęć dydaktycznych w tej formie.